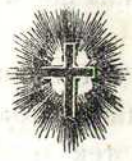

Излази три пут у месецу, на 1½ табаку.

Претплата се шаље напред уредништву. Неплаћена писма од нередовних дописника неprimaју се.

ПАСТИР

За све српске крајеве стаје на годину 60 гр. или 6 фор. на по год. 30. гр. или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1. фор. и 50 н.

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЛА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ РЕКТОР БОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА НИКОЛА ПОПОВИЋ.

САДРЖАЈ: Читаоцима „Пастира.“ — Исторички преглед српске цркве. — Римска црква. — О Испиту. — Позив на предлажу. — Св. Кирил и Методије. — Јавна благодарност — Оглас. —

„Пастир“ већ залази у последњи месец од прве своје године. Како ли је он за ово једанаест месеци одговарао своме програму и сувременој потреби наше цркве и свештенства, то није наше судити. Ми би у своје оправдање само ово наспоменули: 1., нека се при оцени нашег рада не заборавља, да је „Пастир“ као јаван лист први појав у нашој српској духовној књижевности, а зна се да је сваки предмет ово-земаљски у почетку своме несавршен. 2. Да је „Пастир“ скоро читаве године трпео оскудице у новцу, — не зато што је мало уписника имао, већ зато, што трећина од њих ни до данас нису оправила претплату, а лист преко целе године држала, и што смо због тога принуђени били више пута сами самцити и лист попуњавати, и коректуру држати па и експедицију спремати. Јер нисмо имали одкуда да сурадницима плаћамо, те да нам у раду том помажу, а богме, по садашњој новој теорији скоро целог свесног света, нико није ни дужан радити за бадава.

Но како је даје — то је ствар прошлости; али шта ће мо у будуће? Да ли да и даље издајемо „Пастира“ па макар то било и с кубурењем, или је боље да се оканемо, па

да гледамо и ми своје званичне послове, као што то раде и многи други?

Чини нам се као да изгледа на ово последње. Но и пак идемо да видимо. Ми с наше стране нисмо у енергији ослабили, већ напротив сад тек опажамо и жељу и вољу да наш „Пастир“ све боље дотерујемо и усавршавамо. А имамо још 4—5 лица, која нам обричу сву могућу своју услугу, као на прилику Н. Петровић, С. Никетић, Ж. Јовичић, А. Ђурић и др. Све су ово људи који су се васпитавали у вишим духовним наукама у Русији и заузимљу сад професорска места у богословни и у гимназијама. Но и они као и ми, мисле, да ће се тек онда у тај труд упуштати, ако виде, да им он поред моралне заслуге, може бар штогод и материјалне користи донети. Све дакле зависи од броја уписника, или боље рећи предплатника; јер уписника као што мало пре рекосмо ималисмо доста и у овој години, али преко 130 дук. оста на вересии, па ће тако и пропасти, а ми две три хиљаде својих гроша употребљујемо на подмирење трошкова учињених око издавања „Пастира.“

Највиша наша духовна власт расписала је, да све боље и имућније цркве наше и манастири узму из своје касе „Пастира.“ Ово би била доста добра помоћ, само кад би поред овог остали опет дојакошњи наши уписници свештенога реда. Но што, ако нешто узму сад поједине боље цркве и манастири из своје касе „Пастира“ а међутим свештеници и јеремонаси тих манастира и цркава отпадну? Онда би се нама лепо могле применити оне речи псалмопевца: „когдаш ми зла за блага,“ — и онда би наш лист безусловно пао. Но не! Ми смо уверени да неће то тако испасти, већ напротив, да ће поред цркава и манастира, потпомоћи нас и опет поједини свештеници и духовници тих цркава и манастира, и да ће тако број уписника наших у овој години знатно бити умножен. А кад то буде онда ће се лако згрупирати људи, који ће поделити радњу око „Пастира“ и тако

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

га не само одржати, већ и уврстати у коло првих наших листова српске књижевности.

С овом вером, с овим убеђењем ми излазимо опет с позивом на предплату „Пастира“ за идућу 1869. годину и лепо молимо како свештенство и монаштво, тако и честиту господу мирског реда и грађане, којима је наш лист такође од велике користи у домаћем њиховом животу и васпитању — да нам се с претплатом одзову.

Програм, форма и цена „Пастира“ остаје она иста; само ће се обратити пажња да се што више штампа чланака из црквене историје, од којих имамо знатан број у преправности.

Новци се могу слати Уреднику „Пастира“ или штампарији г. Николе Стефановића у Београду. А по окружијама на све окружне Протојереје. Наручбине без новаца не примају се, јер то страшно смета рачуну и одузимље много времена за друге прече радове. А сваки може бити уверен да његова предплата пропасти неће, као што се нико не може на нас пожалити да му је пропала и у овој години.

Исторички преглед српске цркве.

(Од С. Н. ћа)

XVI.

(Наставак.)

После смрти првога патријара српског Јанићија (II), који је шеснаест година (1338—1355.)* управљао црквом српском, на сабору српских јерара изабран буде, још за живота душанова (1354. или 1355.), други патријар српски Сава (III.). За време његовог управљања српском црквом,

*) Јанићије II. био је архиепископ 8 год. и патријар такође 8; свега 16 као што се и у Даниловом Љетопису говори.

скинуто је проклетство (анатема) са српске цркве, који је ударио био на њ патријар цариградски, још за живота душановог и првог патријара српск. Јанићија, из узрока тог, што је Душан без питања и дозволења његовог, основао с благословом архиеп. охридског и патр. бугарског Симеуна, оделно и независно патријарштво српско. До 1376. г. грчка црква није имала готово никаквих блиских сношаја са Србијом, нити је опет хтела да призна српског патријара за законитог јерара у цркви. Те године, патријар српски у договору с кнезом Лазаром, који је у оно време управљао Србијом, пошаље у Цариград патријару Вилотију (Филотеју) калуђера свог Исанију и још неке, и замоли га да разреши српску цркву од клетве и да скине анатему, а уједно и да ступи у блиске сношаје са њом. На прозбу посланика патријар цариградски пошаље у Србију свог пуномоћника и овај скине анатему, али под условом, да у српској патријаршији не буде више од два митрополита (охридског и престоног) и да се патријар српски у будуће потписује и зове: *архиепископ прве јустинијане и свог Илирика*. По свој прилици на овој уступци српског патријара и учињено је помирење између патр. цариградског и српског.

По одласку посланика из Србије, као што летописац прича „*престави се*“ други патријар српски Сава (1376. г.) и престо светитељски на кратко време „*упразнињь бысть*.“ Узрок овоме биле су свађе, које се изродише у то време међу српским архиепископима.

После смрти Душана, као што је већ познато, произишао је коначни преврат. Насљедник Душана — непунолетни син његов — Урош, био је под надзором и туторством матере и стрица му Вукашина, који се више старао о себи и свом узвишењу, него о Србији и њеном непунолетном владоцу. Из узрока овог, Урош није био у стању да сачува све оно, што му је од оца остало. Он наскоро падне од руке убице — Вукашина, који после кратког времена, почне као зако-

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

нити краљ Србијом управљати. Сабор, сазвани у Призрену (у цркви св. Аранђела Михаила),*) да реши судбину царства после убиства (1371.) цара Уроша, сасвим раздели, преобрази и сасвим преда Србију у руке великашима, који је најпосле до пропасти доведоше. Свађе и непријатељства, што се изродише међу великашима после призренског сабора пређу и у цркву српску и створе две најнесрећније ствари, Симоњију (поткупљивање, митење) и партаије. Кнез Лазар, предвиђајући несрећу, чим се дочена власти у Србији одма живо настане око измирења, само да одржи за неко време мир у земљи. Сазвавши на измаку 1376. сабор у Пећу, он заповеди српском архиепископима да изберу патријара за српску цркву. Избор падне на престарелог старца *Љефрема* „мужа благочестивог и искрено преданог цркви,“ који одма по из-

*) Узгред стављамо овде и љубопитно извешће о том сабору, које је штампано Гилффердинг у свом путопису по Босни, Херцеговини и старој Србији: и тада (после убиства младог цара) саборъ быкше во градъ Призренъ въ храмъ архистратига Михаила... иже есть на рецѣ Бистрици подь градомъ, выше мѣста Призрена, иже соудла оть основанїа... царъ Стефанъ и тѣло его тамо во гробницѣ вѣ, соборѣ же собравшиса не малу, и архиепископъ киръ Данилаъ тогда быкше и митрополитомъ и епископомъ и игуменомъ и многимъ оть иноковъ и оть проулаго униа благоуестникыхъ и весь сонмъ сербскїи иже подь властїю тѣхъ, свдникъ жи быше Волкшинъ, инокїиновавшиса глагола: „миѣ предно есть“ (т. і. царство); и соборъ съ архїеннскопомъ и со всемъ народомъ „вѣми, да есть на время тѣбѣ поручено (т. і. као тотору)... но престани Волкшинне ошъ насидїа.“ И многу же матежъ быкше и вѣрмолю... никакоже покорїтса хомаше. Тогда патриархъ съ саборомъ рекше: „слава тѣбѣ господевн, долготсрївликне и многомилостикне, призри съ высоты свемїа склоа на озлобленїе людеи сконхъ, и виждь неправеднымъ седь еже съ насидїемъ отьнимаюмъ!“ Потомъ разидошася кїждо во склоа. Волкшинъ раздѣлаемъ (царство) на три уасти, Углевн даять Серецъ и иприцать его бесаремъ, а Гонна деснотомъ къ Терновкъ (у ориѣ. и въ Трапезонтъ сирѣчь Терновкъ), а самъ вѣ сербскои земли пребываше.“ *Зодиск. геоеграф. общ. Т. XIII. стр. 205. и 206.*

бору венча и Лазара на царство. Таквим начином опет повраћен буде мир и спокојство у Србији.*)

После битке косовске Србија мало по мало губи своју самосталност. Око тога времена патријар српски био је *Спиридон*, родом из Ниша, као што и повеља дана (1385. г.) игуману манастира Горњака — Григорију сведочи. Насљедник кнеза Лазара, Стеван Лазаревић (1389—1427.) узалуд се трудио да сачува поцепану државу српску од грозеће јој опасности. Турски султани, којима је Стеван помагао у војеним предузећима, не само што не сачуваше Србији њену самосталност, него је још горе упропастише. Добивши после битке градачке, од мађарског краља Сигисмунда Београд, Стеван користећи се миром и спокојством у земљи централној сву своју власт у Београду и отпочне да ради о благостању цркве и државе српске. На источној страни вароши он подигне велику цркву *Успенија Богородице* са општежителством калуђерским и определили да ту буде и *митрополија београдска*. Новој митрополији Стеван поклони многе земље и села, да неби ни у чему трпела оскудицу. У огради њеној он подигне и другу цркву у име *Три светитеља*, и назначи да се у њој сарањују архијереји. Поред овога још и кућу за старце и болницу на слатким водама с црквом, у име чудотворца *св. Николе*. Стеван је сазидео и манастир *Манасију*, коју је 1407. г. отпочео зидати. У то време црквом српском управљао је патријар *Ђирило*. Пред Ђирилом а после Спиридона спомињу се још и ова два патријара српска: *Данило* и *Сава IV*. И они су такође управљали српском црквом, но кад и колико — о томе се ништа незна.

У периоду овом до Стев. Лазаревића црквена књижевност у Србији још се увелико развијала. Осем *Цамблака*,

*) Тронушки летописац говори да су се распре међу архијерејима догодиле у време патр. Јефрема, и да је Јефрем због тога два пута избиран био за патријара српског. У осталом Тронуш. лет. има обичај да погдешта и сам дометне, па може бити је и овде тако нешто било. (Гласник VI. стр. 42.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

који је написао живот младог цара Уроша и Душана, калуђера *Исаије и Константина философа*, који је написао живот Стев. Лазарева, ми налазимо још и на тако звање *ресавске преводнице*.*) Најпосле и сам Стеван Високи познати је по нашим летописима као књижевник и ваљан преводилац.

После смрти Стевана Лазаревића предузме владати Србијом Ђурађ Бранковић. О ступању свом он говори овако: „Ми се преко своје воље примисмо владе с благословом патријара *Нилока* († 1427.) српске и поморске земље, који је тада дошао био у Београд.“ Ђурађ је намеравао да сасвим ослободи Србију од Турака. Назвавши се таквим начином деспотом, он се одма одрече помоћи коју му је запад пред-

* У једном рукописном апостоу, налазећи се на атонској гори, говори се да је он преписан „од добрих извода старих преводника ресавских, који не имају никаквих порока.“ (7168—1660) Који су то били стари преводници ресавски и кад су се појавили њихи добри изводи на свет? Под чијом је заштитом и руководством била та црквена књижевн. српска која има можда такво исто значење као и бугарски преводници Охриде? На р. Ресави налази се манастир, сазид. сином кнеза Лазара Стеваном, као што то и Рајић у својој историји говори. Манастир је освешан патријар. Тирилом, а отпочео се зидати 1407. (Рајић ч. III. с. 113—114.) По српским летописц. м. Ресави изгорела је 1456. (Гласн. кн. X. с. 273.) Успомена о његовој остала је у народу као пословица: „Призренске цркве патос и Дечане; пећска припрата и ваљско злато и ресавско писаније не налази се нигде.“ Да ли је што остало од тог мноштва књига“ сабраних у Ресави његовим ктитором, благочастивим књиге-љупцем деспотом Стеваном и колико? На то ће нам одговорити преписе нађени на Атону. Деспот Стеван управљао је 38 г. Српски летописци говоре о његовој просвећености и целомудреном животу. О заслугама његовима у књижев. српско, тога доба летописци овако се изражавају: **СТЕВАНЪ ЖЕ ДЕСПОТЪ НЕ ОСТАВИ СЪМЕНЕ, БЛАГОЧЕСТНО И БОГОУГОДНО ПОЖИВЪ И МНОГА ПИСАНІА ПРЕВЪДЪ ОТЪ ГРЪЧЬСКИХЪ ПИСАНІИ, ПАЧЕ ИНЪХЪ ПРЕЖДЕ БЫВШИХЪ МОГО СЪЗДАЖЕ И МАНАСТИРЬ ДОСТОУХВАЛЕНЬ СВЕТЪИ ТРОИЦИ НА РЕЦЪ РЕСАВЪ, КЪ ПОЛОЖЕНІЕ МОШЕМЪ СВОИМЪ. . .** (у Шафар. с. 62.) Из овога се може закључити, да је Стеван у ново-сазиданом манастиру сабрао учене иноке и као зналац грчког језика, трудио се о исправљању књига св. писма; долуњавао их и преводио (као што се н. пр. за љествицу св. Јована зна, да ју је он превео.) Само на овакав начин може се објаснити то што преписчик говори о преводу ресавском у Апостоу.

лагао и тиме навуче на себе подозрење и с једне и с друге стране. Турци дознавши о намери Бранковића, одма заузму: Голубац, Смедерево и Ново брдо, а 1438. год. подигну и прву своју цамију у Крушевцу. Ђурађ нашавши се у чуду није и сам знао шта да ради. Скитајући се из једне приморске вароши у другу, он узпут сврати у Маџарску, и ту закључи савез са краљем Владиславом и војводом ердељским Јованом Хуњади, и тако сва тројица дођу с војском у Србију. Борба се отпочне и била је доста пробитачна за Србе. Турци видећи, да је Хуњади разапео своје шаторе на пољама Хемуса уплаше се, и сегединским миром (1444. г.) поврате Србима све њине земље и признаду Ђурађа за деспота српског. У то исто време папа Николај V. видећи рђаво стање Србије и српс. цркве, науми да се користи тиме и да распространи католицизам у Србији, али узалуд; народ није никако попуштао и тврдо се држао своје старе вере. Патријаром српским у то време био је *Никодије (II)*. Тек после смрти Ђурађа при патријару Арсенију (II) кад се Јелена Палеолог сасвим предала била папи и примила заштиту римског престола, Срби да би сачували своју веру и народност, дозову сами Турке у Србију и предаду им и све градове своје.

Тако се угасила српска слава и држава, и тако се свршило предузеће Ђурађа ослободити се испод власти турске и повратити Србији њену пређашњу самосталност и слободу.

Овим свршава се трећи период срп. црквен. историје после ког долази период њеног унижења; из ког се благодарећи моралним силама народи српског тек један четврти део ослободио. — — —

(Наставиће се.)

Римска црква.

(Наставак.)

Али Пије IX. кога црква православна познаје као еретика, придавајући себи неку незакону власт, усудио се да

позове православне на његов тобож општи црквени сабор. То је тако исто, као кад је био архиепископ кантобершки сам позивао на црквени сабор у Лондону, по некој власти, коју је овај архиепископ себи придавао. Па шта је одговорио Пије IX. на то сазивање? Шта хоће он дакле, да њему одговоре православни епископи? Ако они сматрају његово писмо тако. као да га и нема, он неће имати права да се на то жали. Ако они њему одговоре да они непризнају његову власт, и да немогу учествовати у скупштини, састављеној из епископа еретичких, они ће му дати једну лекцију, с којом се он неће користити. За цело они неће доћи у Рим. Већ новине паписта јављају, да руски епископи неће се покорити папи; само, по њиховом обичају, они бацају кривицу за то на руску владу, јер она неда епископима да дођу у Рим. То је само начин, с којим хоће да се прикрије штета с те стране. Али они су тако будаласти, да верују, да ће султан благонаклон бити оним епископима православним из његове царевине, који буду отишли у Рим. Видећемо какви ће епископи хтети да уживају ове благонаклоности. Осем њих, има још епископа православних у Грчкој, у Аустрији, у Србији, у Румунији. Али паписте не говоре о њима ништа. Кад имађаше у епископији православној ма и најмањи отпадник, колике радосне усклике они подизаше! Како они освећаваху бегунца?

До сада они су о томе говорили само као о жељама, које се неће остварити.

Пије IX. одређујући дан, у који ће се црквени сабор састати, усудио се именовати *Неоскверњено-Зачаће*. С тим показује, да он незна, да је ова догма његове фабрикације сматрана у православној цркви, као један нов елеменат, који је и проузроковао оцеплење и једна нова јерес, која је метута на рачун и онако већ оптерећене римске цркве. Он спомиње црквени сабор лионски и флоренцијски, где беше и неколико грчких епископа. Он незна дакле, да ови

епископи никако не беху изасланици православне цркве; да они одоше на римске црквене саборе само зато, што се морадеше покорити вољи императора; да он доби само од неколико њих концесије незаконе, и да чим се видеше у слободи, слаби епископи анатемисаше оно, што је било од њих силом изнуђено: да црква православна небеше никад у поменутом црквеним саборима.

Да ли би Пије IX. хтео, да султан силом пошље, на његов црквени сабор, неке епископе? Да ли би он хтео, да ови епископи, кад буду већ у Риму, буду лишени јестива донде, докле не би пристали да потпишу неке формуле амфибологичке, које су по спољашности угодне римским заблудама? То је било у Флоренцији, на поравнењу несрећног спомена, које Пије IX. усудио се да именује, у писму православнима, и припије као један црквени сабор, на коме је била *васпостављена старинска љубав и мир!* Ако је поравнење флоренцијско тип идућег црквеног сабора, и ако се ту мора радити оним истим начином, па да се може *појавити зора сјајна и чиста заједница*, то је изглед ласкав и пријатан за православне епископе; они ће без сумње благодарити папи на његовом тако *благовољителном* осећању.

Мистичке речи Пије IX. уздижу се до комике (нека нам се опрости за овај израз), кад он призива старе Оце и Докторе Истока, који се смеше са небеских висина на покушавајућа усиљавања „да се обнови и утврди заједница са столицом апостолском, која је *центар свеопште истине и јединства*.“ Ови Оци и ови Доктори нису познавали овај лени центар; као што то сведоче њихова дела; што неуздржава Пија IX. да тврди, да, „за време њиховог земаљског живота, они су се старали да подрже ову заједницу, свима њиховим силама, и њу снажити сваки дан све више и више са њиховим поучавањем и примерима.“ Кад би се читао њихов живот и њихова дела, неби се о том сумњало. Како дакле то Пије IX. тврди са толиком смелошћу? Јер он није

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ниједан ред прочитао из ових дела, већ се слепо потписао на оно, што су му незналице диктирале. Редактор Апостолских Писама требало би да зна, да ако се у римској цркви нечитају Оци црквени, православни их читају, и да ће они само сажаљевити његову прозу, кад они чују, да се тврде ствари, којих се неистинитост може тако лако доказати.

Писма названа *Апостолска*, која су управљена правослаvnим епископима, само су дакле једна збрка заблуда сваког рода.

Пије IX. усудио се ова писма да представи или непосредно оправи, првим достојанственицима православне цркве.

Може се предвидети, како ће та писма бити примљена. Једне новине паписта констатују, како је њих примила Његова Светост патријар цариградски :

„Да би показао поштовање према грчком патријару, и да би *фино избегао*, како му не признаје *јурисдикцију*, коју он има, које би морало бити, кад би му послао писмено један екземплар Енциклике, позивајући епископе *источне цркве*, на идући општи црквени сабор, Света-Столица је наложила г. архимандриту Теста-у, главном викарију господина Бринони-а, који је на одсуству, да отиде код патријара лично и да му у руке преда енциклику првосвештеничку. Пошто је био примљен од *Протосинђела*, главног патријарског викарија, с највећим почастима, г. архимандрит Теста, био је уведен кроз једну малу собу, код господина Григорија, који га дочека најодличније и коме он — Теста — јави зашто га је посетио и хтеде да му преда папско писмо. Патријар одговори: да је он већ био дознао за овај позив из новина, али да његова савест беше савршено мирна и недавеше му никакве побуде ни жеље, да иде на црквени сабор; *да он сматра дакле као излишно да прима Енциклику из руку г. Теста*, и мољаше га да му је *неоставља*. Да ће бити позив одбачен тако категорички, могло се напред предвидети, па да је био патријар и примио

писмо чисто из уштивости, он неби одговорио другаче, као што је то казао самом г. Теста-у, него што је то чинио његов предходник 1848. год. — са једним коначним непримањем.

„Непоказав ни најмање осећања и расположености жељама Пија IX. које је он исказао у својој Енциклики, наследник Фотија одбацио је његову малу наклоност за сваки покушај приближења. почем је отказао да прими позив Суверена — Папе. Да ли је он зато одговоран пред Богом и људма?“

То је таква одговорност, коју он може да прими са највећом мирноћом и највећим спокојством. Шта би чинила Његова Светост патријар од писма, у коме његов разврат римски, положио као основ заједници неку незакону власт, која је и причинила разцепљење, и коју он неможе себи да прида, а да не баца под ноге Еванђеље и најсветија црвена предања? То је Пије IX. који је одговоран за то, што се црква поделила и што се она тиме ожалашћава; а он је за то одговоран с две стране: прво с тога, што он прима од његових предходника наслество; а друго што је он сам умножио сво наслество лажним догмама, које су ископале још већу провалу поцепаности. Да ли је он дакле одговоран пред Богом и пред људма за зла, која ожалашћавају цркву Исуса Христа?

Превод који је донео Monde о томе, како су предана Писма Пија IX. Његовој Светости патријару, доста је тачан. Друге новине говориле су о овом предмету на разни начин, а канцеларија патријарска обнародовала је о томе званичан извештај, који ћемо ми донети у идуће броју.

По Monde-у, архимандрит отишао је из куће патријарске код господина Богхоса, архиепископа јерменског. Овај је одговорио, да је он о томе учинио предлог своје старијем, патријару Ечмиаџина. Овај је патријар господин Кеворк, од кога паписте неочекују баш ништа. Они признају дакле да нема више наде, довести Јермене у Рим, као год и православне.

(Наставиће се.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

О испиту.

У 42. броју „Пастира“ читасмо начин и форму испита какав би се имао усвојити у отачаственој цркви и у будуће свуда једнообразно вршити.

Издавна се осећала потреба да се свештеном делу — испиту младенаца — прида већа значајност, и што се тиче саме форме истог, а и благочинија присуствујућих; јер је испит обручење — заветовање — издавна признато црквом за претходно спремање к тајни брака. Због тога се код највише црквене власти и покренуло питање: како се и којим начином испит над младенцима врши.

Што се дакле тиче саставних правила у испиту, која су у поменутом листу изнешена на јавност, не делимо мишљење са г. писцем ниуколико, и ми од наше стране не би му ништа примили; осим једне поучне беседе, и питања за препоне браку, а ево зашто:

Ми немамо нужде правити нову форму испита, нити је критици с ненадлежним правилима, почем имамо савршену форму и начин испита примљен и признат црквом кроз толике векове, а тај је „шврччење“ у целом пространству, (Требн. лист 39.) Обручење — заветовање младенаца да желе узети се и узајмном љубављу свезати се и тако приступити к тајни брака — упражњавано је од самог уређења црквених установа, као што се и данас у руској и грчкој цркви врши онако, као што је тамо прописана, па још кад кад и на дуже време пре венчања. А што се у нашој српској и бугарској цркви. то обручење није вршило онако, као што црква прописује, томе није узрок тај, да је тобож та форма нека застарелост, па као за садање време није, нег се мора преиначавати; јер за оно, што је основна истина која је толиким вековима призната, не може никад настати време застарелости или овештања. По томе треба тражити друге узроке, зашто се код нас кроз толико дуго време

није никакав испит; а од пре 30 година само просто уне-
колико речи свршавао и свршава. А томе држимо да је
узрок пређашња политичка смрт Срба, а и данашња Бугара.

Ми знамо да је код нас до скоро тако рећи свршавана
тајна брака у кући, по зградама, у шуми; под липом и
грмом без предходног испита, без оглашења, па често и без
саизволења младенаца; ал тако су околности и нужда онда
била. А тога и данас има код нашег народа, где је слобода
људска угушена и личност човека потлачена.

Ми нисмо дакле мишлења да се уводи каква нова фор-
ма испита, но да се узме потпуно „шбрччѣнїе“ које је на-
писано у правилу цркве пред тајном брака. Ово свештено-
дејство да се свршава свечано, но као што самом делу
пристоји. Свештеник обучен да свршава то у кући девице,
у кући свештеника, општинској кући или ако се деси и у
цркви, при благовїењу присуствујућих, а не при столу, и раз-
говору, или при чаши, као што сада бива. Овако свечане
но свршено заветовање младенаца или „обручење“ нећо
се повторавати, него одма приступити тајни венчања напо-
менувати и опет младенцима, да ли су тврди и постојани
при њиховом заветовању. Овим би се неки већи труд све-
штеницима учинио, али зато могла би им се и већа награда
за испит одредити. — Ово је наше скромно мишлење што
се форме испита тиче.

Р. Рувидић.

Позив на предплату.

**ИСТОРИЈА ЦРКВЕ ОД РОЂЕЊА ГОСПОДА НАШЕГ ИСУСА ХРИСТА
НА ДО НАШИХ ВРЕМЕНА.**

Израђена са доказима оригиналним и истинитим)*

*) Од Владимира Гете свештеника и доктора богословнїе цркве православно-
руске у Паризу.

Цркве западне, било папске, било претестанске, притежавају велики број црквених историја. Све су изишле једна за другом, и беху састављене јединствено из интереса различних друштава.

Црква православна заузима у овим делима место другог степена. Дела која се ње тичу или су прошла у ћутању, или безчовечно извртана незнањем и оштроумношћу странака.

Више њих писаца православних покушаваху да поврате у истинитој цркви место, које јој припада у историји, али сва њихова напрезања не беху до сад нити важна, нити бар штогод позната на истоку.

И то је узрок који нас је побудио да предузмемо да објавимо истину. За време нашег живота историја цркве била је наша наука, на коју смо ми највише наклоности имали. Тако исто и сва дела, која смо издавали на свет, имали су својство историјско. Од тог доба породи се у нас мисао та, да ратујемо за оно што тражимо, да образујемо од тих задобивених права целу систему, да би тако начинили Историју цркве. Ми међутим не могасмо да се решимо на такав посао, кога све опасности познавасмо. Но уздајући се на храброст наших пријатеља, ми решисмо да напишемо последњи потпис и да је издамо на свет.

Ми се надамо да ће он бити примљен са симпатијом код свију пријатеља истине хришћанске, јер то је она истина коју смо ми свакад тражили, и то је она иста, коју ми жељасмо изнети на видик свету са савршеном беспристрасношћу. Ми можемо слободно (без затезања) рећи да смо размисљавали у овом делу свестрано, а нисмо међутим пренебегли ни једну суштствену околност, која их састављаше. Ми смо у осталом показали са брижљивошћу документе који су нас послужили као вођа у овом раду. Ми смо их споменули напред (на свом месту) и изложили са правом верношћу, која нам не даје повода да посумњамо о критици ученој и

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

свестној. Ми смо покушавали да саставимо дела, на најприроднији начин. И ако нисмо строго држали се хронологије, опет смо је по могућности чували. Помоћу достојанства дела и природне моћи хришћанске, она је се разјаснила и протумачила.

Историја не треба да буде ред дела, која су се догодила на један начин, јер ћемо о земљомерној историји другаче говорити, почем и она није никаква лешина, која је лишена покретања и живота. У једно у историју треба ставити дух, који је оживљава а то је философија. При свем том, опет нетреба под видом философије, пуштати се у опширну теорију, која је састављена из разума (а priori), јер ће она човека тврдоглавог направити и учиниће да у њега уђу од слободне воље и без икакве силе дела, која се томе највише противе. Одвећ много историка западних занемарили су такве системе које су само кадре да сакрију истину, и да кажу за дела оно, што у њих нема. Истина историја философије само је логички опширно излагање истинитих дела, и савршено је она доказала да је додатак науке, да је задај оживљавајући, који нам посвећује у животу прошла времена, али таква као што су била, но не таква, каква жељасмо да у духу системе буду. Правверни историци западни падали су често у једно или друго од ова два злоупотребења; они су радили на историји философије, а нису узимали на ум дела за основну црту, или су издавали дела без философије; а која дела? Ми ћемо моћи навести писце, који су се само одали на то, да њих изврђу, и против природно (наопако) тумаче. Они дакле не заслужују ни титулу философа, ни анализисте, него за цело титулу лажног подражача.

Ми смо гледали да се избавимо од ових разних препрека. У почетку ми смо изучавали дела из правих оригиналних извора. Сви докази који нам нису јасно представљали савршену истину ми смо их одбацили, сав посао који нам

(Сљедује додатак.)

није служио за основну црту доказа неподозривих и савремених у овом делу, ми смо их искључили као лажне, подозриве и неизвесне. Наша критика је била тако строга, да је у правој цркви римској тражена са ревношћу те да се помоћу ње докаже житије светаца као истинитост. . . .

Ми делимо историју цркве на четири периода.

Први се почиње од рођења Господа нашег Исуса Христа, и простире се до првог црквеног сабора држаног у Ници. У овој епохи тачно се испитује с највећом строгошћу живот и наука Исуса Христа, он нам се појавио у највећој нужди, да нам представи овај живот и ове науке са тачношћу, и да опровргне дволичан живот. Ми можемо слободно рећи, да у нашем послу ни једног од ових прекорѣ нема, па баш и оних које ми нисмо имали нужду, да их тачно испитујемо, али само да их напоменемо.

Други период садржи у себи време протекло од првог вселенског сабора до седмог и последњег.

Трећи се почиње од осмог века до вселенског сабора у Флоренцу закљученог.

Четврти садржи у себи време протекло од вселенског флорентинског сабора до наших времена.

За време I. периода, ми непрестано показивасмо слику постанка и развијање хришћанске цркве.

За време II. периода ми изучавасмо борбе унутрашње цркве, и посведочисмо победу православља у вселенском сабору.

За време III. периода ми видесмо да црква православна живи, и то свагда у таквом животу, као првобитна црква у Русији, и као она од вселенских сабора, не обзирући се на освећену хранилицу, и на сва одступања западне цркве и противећи се свима покушајима, који су имали намеру, да се подвргну јарму папском, и да окаљају праву веру.

За време четвртог периода ми видесмо све цркве за-

падне одвојене, подељење подједнако на две велике иноверне гране, — Језуитску, која квараше све више и више римску цркву, па напослетку подчини је себи, и протестанску која устаде на оружје против папства, поставивши за основно начело „рационализам.“ Ове две различите странке повукоше за собом запад у двоумљење.

И ми видимо православну цркву опет брижљиво сачувану као хранилицу божанствену, и у сред околности које претеше и самом њеном бићу, појављиваше се она триумфално у свима биткама, и предаде праву науку хришћанску свима онима, који желеше побећи од заразе погрешности и неверовања.

Дело које ми оглашујемо износиће 10 делова великих у осмини и имаће од прилике свако 700 страна. Прва свеска биће штампана чим будемо добили 1000 уписника (претплатника).

Цена је свеске за оне који напред плате и без књигопродавца до 8 франака или 40 гр.

У књижари цена је књизи 12 франака због одлагања, и што 100 комада ваља дати Г.Г. књигопродавцима за распродају.

Сваки потпис треба да буде плаћен напред за прву свеску, а за следећу плаћа ће се онолико, колико буде цена одређена, у погледу на величину свеске.

Ми молимо све православне пријатеље истине хришћанске, да нам притеку у помоћ у овом тако тешком делу, које смо предузели да издамо на свет, а може се на више начина помоћи: 1-во претплаћујући за више комада гледајући на материјално стање, 2-го радећи да нама добијете што више претплатника, расплођујући наше позиве, и тумачећи наше дело свима могућим средствима, које ће они моћи разумети. 3-ће радећи да ми познамо доказе истините, које

ми иначе неби знали, зато, што су на страним језицима написани.*)

Ми ћемо се старати да ставимо под приметбом у дело наше оне, који се буду потрудили да нам саопште доказе, било издане, било неиздане, које ми непознајемо.

Ми ћемо увек са захвалношћу примати извешћа, различна о црквама православним за последњи век, јер већина ових цркава немају као оне у Русији првенство да имају особите историје.

Кад све то имају историци тако учени и свестни као Филарет из Чернигова, или Макарије из Харкова, онда дневни посао оног који почиње писати општу историју цркве биће сасвим прост. Али то није тако. Ми смо се већ обећали да напишемо важне знамените доказе за цркву источну.

Ми се тако исто уздамо и на друге православне пријатеље, да ће одговорити нашем позиву.

Свршавајући овај позив нашој правоверној браћи, ми се усуђујемо да поиштем) смирено благослва од наших достојних отаца и госпoде Патријара, Митрополита, Архиепископа и Епископа цркве православне, и ми их уверавамо да у делу које ми желимо посветити све наше силе ми смо имали у виду само Светитеља свеопште и апостолске цркве и свог божанственог вођу Господа наше Исуса Христа, коме припада у саједињену са отцем и светим Духом сва слава, част, и обожавање, како сад тако и свагад од века и до века.

Владимир Гете,
магистер богословије.

*) Ми се надамо да нам неће учени превођачи одрећи помоћ у језицима које ми незнамо.

Nota. — Они који нам неће моћи адресирати тачно, њихове претплате умољавамо да се спуште у новчану касу месечног записника правоверних, и да нама пишу њихово име, њихов адрес, титулу из дневника месечног који ће примати сву суму њихове претплате.

Претплатници добијаће свеске од дописника које ће бити јављено.

Светитељи Кирил и Методије.

Први словенски учитељи и почетак просвете словенске*)

Већ је хиљаду година минуло одкако су Словени примили веру Христову, а с вером уједно добили писмена и опште словенски — црквени, књижевни — језик, који је постао веза огромног словенског народа, што се кроз векове раскомадао на много племена. То се случило пред што ће да се одели западна црква од источне, када је оно папа Никола, користећи се удесном приликом, већ открио властољубиве намере римског патријарштва, да дочепа у своје руке врховну власт над свима црквама.

У то је време Цариград заиста био цар свију престоница на целом свету. Он је већ претекао био својим великољепним храмовима и лукеузом престоницу римског цара, кога су сви европски народи продужили по ваикадашњој навици и данас сматрати за цара царева. Била је колевка ондашње просвете одакле су се знања, вештине и укуси раширили на све четири стране света. Па и сам Рим који је постао полу-варварска варош, и који је привидно зависио од Цариграда, црпео је све што му оскудева из Цариграда. Но што је по најважније, Цариград је био столица свега Хришћанства. Напре је у Цариграду вера хришћанска постала владајућа за целу државу. У њему је у правом смислу Хришћанство и живило и преродило се у то доба; у њему се зачеђавала и снажила борба, у опште противу старинских обичаја и у почесности са јересима, које су једна за другом за пуних 500 г. потресале првобитну веронауку.

*) Кад сам мом једном искреном пријатељу оповедио да сам наумио да преводим с руског ово дело по упуству господина уредника „Пастира,“ примети ми да је тај источник и сувише исцрпљен. Ја опет овако велим, кад је ово дело лане поникло у руској књижевности, и кад још нису ни руски књижевници на чисто са историјом тих апостола, то зар ми већ да их затуримо за леђа, а овамо признајемо да смо тек отпочели своју књижевност?

Преводчик.

Велика блага за будућност, доноси собом жестока борба, јер она увек тешко напада на наравственост борећег се народа.

Тако ти је било и са Цариградом. После Јустинијана — у половини VI. века — изчезне у Цариграду стара просвета, књижевност и вештина. Све ти је стало па ћути, а међутим под ћутањем бујала је народска поношљивост. Запуштена хришћанска наука већ није могла показивати старог богатства мисли, живота, лепоте говора. Форма и спољашњост држаху се рад животарења. Са крајњом поквареношћу државном исчијила је и мисао законите правце према власти и љубави ка отачаству. Царски престо постао је грабеж препреденим сплеткама, коме се ако успе, све покори без речи и красноречивост похита му на сусрет, да улепша и замота најгнуснија његова злочинства. Па и само православље трпило је с малим цео век понижења и исмејавања, од туђинских династија. Победи над спољашњим непријатељима давно је већ отказало покварено грађанство и мислило се да је већ доживело последње своје дане. Мухамеданци с дана на дан, све милије нападаху од истока а незнабошци Словени од севера и запада.

У то се време, у почетку IX. века сврши последња религиозна борба — борба православља са иконоборством. Цариград наједанпут као иза сна прену и осети своју срамоту. У њему плане жеља да се учи, да зна, да мисли и да ради. Дочена се старих писаца, лати се науке, која беше остављена потомству у наслеђство и образује коло учевних људи. Тежња за умним радом у један мах обузме све грађане. Па и жене отпочну да уче и да пишу. Људи који су на влади били, стану да потпомажу то подузеће. Подигну и школе, оснује се академија... Најбоље се од свију учених људи тога времена, подухвати тога рада чувени Фотије, који је доцније патријар био, и који је радио врло много на нашој црвеној историји. Тај генијални човек, још докле

не беше ступио у духовни чин, за свој рачун установи као неку академију. Био је ваљан учитељ као што су негда били стари грчки философи. Учио је и батрио у научним подухвима способне младиће онога доба. Био је стожер јелинског прерођења. А од свију његових ученика најспособнији је био Константин, који је доцније прозван философ.

Овај прерођај грчки био је кратковек, јер одмах после Фотија опет она падне у стару поквареност. Него и опет је то време оставило велике последице православнима а нарочито Словенима.

Константин философ и неразлучни у историји његов старији брат Методије били су синови „Патриција.“ Лава, који је био родом из Солуна. Око Солуна су живели Словени. Ту је отац њихов био први чиновник после војводе — стратега. — Константин је био седми и најмлађи његов син. Он се још у детињству отликовао великим способностима и показивао је необичну, по младим годинама, вољу к науци и знању.

— Говори се, да је једном још док је као дете био, отишао у лов са јастребом, као што је то у ондашње време био обичај код власничке и богаташке деце. Ветар некуда занесе јастреба и тако га нестане. Врло га је жалио али му брзо паде на ум, да се то морало догодити по вољи божијој, и да му то служи за науку, да се више не забаља са стварима овога света. Тај догађај имао је утицаја на њ докле је год жив био. Од тог доба он почне озбиљније да се занима са науком и дотера до такве страсти, да је једном не опомињући се нечега у граматизи рекао учитељу граматике „да ти је богом просто, узми сав мој део имања што ми од оца припада, само ме научи.“ Кад му је било 14. год. царски управитељ — сигурно логофет Теоктист опази у њему необичне дарове и доведе га у Цариград. То се стрелофило после смрти оца његовог.

У Цариграду је Константин слушао науку код тамошњих мудраца, код Лава и чувеног Фотија. Изучи све што се изискивало у то време од учевна човека — граматiku, аритметiku, геометрију, астрономију, читање Хомера са објашнењима, философију — сигурно држећи се Аристотела, кога је Фотије претпостављао Платону, историју, дијалектику и музику. Међутим су се тада највећма цениле религиозне науке, „чтеније“ светих отаца и препирке о разним задевицама, што се вере тиче. Те препирке нарочито су се узучавале рад речитости.

Логофет постави Константина у дворцу цара Михаила, јер је хтео да га ожени са својом кумом. Али душа Контатинова тежила је за нечим другим. „Дар је твој велики — рекне он Логофету — ама за онога, који га тражи; а мени ништа на свету није милије од науке; рад сам да будем учеван а не тражим славе по фамилији и богаству.“ За земаљске почести млади философ, није марио. Доцније се још боље у томе утврдио кад му је доброчинца Логофета убио управитељ Варда. — Поставе га у чин свештенички и наместе га да буде библиотекар св. цркве Софије. Но и то звање небеше по вољи Константину. Може бити тешко беше гледати непочинства, која се у двору цареву чинише. Док је био у св. Софији био је за цело близу царева двора. Зато побегне одатле и сакрије се у један манастир, те по године нису за њ ништа знали. Најпосле кад се није више хтео примити да буде библиотекар, они га истерају из службе. Сад науми да буде учитељ философије па да учи и своје и туђине. Од тада га прозову философ, које се у то време држало као по какав чин.

Као философ одликовао се у препиркама са збаченим патријаром Анпијем који је бранио иконоборство. Најжешћа је у то доба била препирка о поклонењу иконама. Млади философ јуначки је отаљавао противу иконобораца.

Зашто се ви неклањате крсту — питао га је Аније —

кад му вали који део, а поштујете икону и ако на њ није изображено цело тело него само лице?“ Зато — одговори Конст. што се крст састоји из четири дела, па кад се је-дан од њих открије, онда није крст; а на икони само се по лицу и познаје које и шта је. Свак ће видети да то није лик несловенске животиње.

(Наставиће се.)

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Г. Алекса Петковић трговац из Параћина имао је добру вољу поклонити цркви параћинској 12 комада књига „*жигія святихъ*“ у вредности 10 ₰. За ово му се од стране свега свештенства овдашњег јавно благодари

Ј. Петковић,

нам. параћински.

Г. Никола Х. Селаковић председник суда у пензији благоволио је приложити 6. ов. м. фонду свештеничком 1 дук. Давајући овај прилог преко свога свештеника, он је изговорио ове речи: „приликом данашње моје славе, рад сам да се по могућности одзовем оном позиву вашем, односно установе фонда свештеничког. Свештеник нас служи од колевке па до гроба и служи више пута за ону цену, за коју ни прости слуга не би нас по кадгод послужио. Па ако ниемо у стању да га за свако свештендејство његово, колико би требало награђемо, то би вредно било да му у осигурању његове породице у помоћ притечемо. Сваки по мало, па би то за вас било доста.“

Кад би дао Бог да се овакви одзиви захоре са свих крајева наше земље. Но ово колико зависи од добрих парохијана, толико у два пута више од самих свештеника. На њима лежи дужност, да ову мисао развијају међу својим парохијанима и да пораде да сваком згодном приликом упишу у име тог фонда, где дукат, где талир а богме где и цванцјак, па да се с таквим прилозима почешће овом уредништву јаве.

Г Л А С Н И К.

Светозар Поповић старији учитељ школе ивањичке рукоположен је 30. пр. мес. за ђакона.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА